

Dr. Mehmet BAYDEMİR

TÜRKİYE’NİN SAHRA ALTI AFRİKA KAMU DİPLOMASİSİ

Dinleme, Savunuculuk, Kültürel Diplomasi, Değişim (Mübadele) Diplomasisi,
Uluslararası Yayıncılık, İnsani Yardım Diplomasisi ve İnanç Diplomasisi
çerçevesinde

**FILİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2024**

Şubat 2024

ISBN: 978-975-368-962-5

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 48596

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitavevi.com

bilgi@filizkitavevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 48596

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

ÖNSÖZ

2005 yılının Afrika Yılı olarak ilan edilmesinin ardından Türkiye-Afrika ilişkileri sürekli olarak ivme kazanmıştır. Buna paralel olarak literatürde Afrika'ya yönelik bir ilgi yoğunluğu göze çarpmakta ve bunun yanında kamu diplomasisi çalışmalarında da benzer şekilde ilgi artışının olduğu görülmektedir. Türkiye'nin Sahra Altı Afrika kamu diplomasi politikasının ele alındığı bu çalışmada, Türkiye'nin kıtaya yönelik faaliyetleri geniş bir çerçevede değerlendirilmiştir. Dinleme, Savunuculuk, Kültürel Diplomasi, Değişim (Mübadele) Diplomasisi, Uluslararası Yayıncılık, İnsani Yardım Diplomasisi ve İnanç Diplomasisi çerçevesinde ele alınan bu çalışma, hem literatüre ve akademik çalışmalara naçizane bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Uzun ve meşakkatli bir çalışmanın ürünü olan bu çalışmayı belirlememde cesaretlendiren ve hazırlanması sürecinde her zaman destek veren Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkan Yardımcısı Doç. Dr. İsmail Ediz'e, çalışmamı hazırlamamda büyük emeği geçen Prof. Dr. Zeynel Abidin Kılınç ve Dr. Öğretim Üyesi Yıldırım Turan'a, değerli eleştirileri ile katkı sunan Doç. Dr. Mustafa Yetim ve Dr. Öğr. Üyesi Şahin Çaylı ile Doç. Dr. Osman Akgül, Dr. Salman Narlı, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat, Dr. Mustafa Işık ve Bilal Barış'a teşekkür ederim. İletişim sürecinin çift taraflı sağlanması açısından Türkiye'de Afrika'nın bilinmesine yönelik önemli çalışmalar yapan ve Türkiye'nin Encemine ve Dakar Büyükelçiliği görevlerinde bulunan Prof. Dr. Ahmet Kavas'a ve Afrika çalışmalarına katkı sunan tüm bilim insanlarına ayrı ayrı saygılarımı sunuyorum. Afrika'yı Türkiye gündemine taşıyan unsurlardan biri de hiç şüphesiz Afrikalı öğrencilerin ülkemizdeki varlığıdır. Bu bakımdan uluslararası öğrencileri merkeze alıp dünyanın çeşitli coğrafyalarından gelen öğrencileri Türkiye'nin gündemine taşıyan herkese teşekkürlerimi iletiyorum.

Mehmet BAYDEMİR

30/01/2024

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	IX
GRAFİK LİSTESİ	XI
KISALTMALAR.....	XIII
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1:

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: KAMU DİPLOMASİSİ

1.1. Diplomasi Kavramının Tanımı ve Tarihçesi	23
1.2. Kamu Diplomasisi: Hedef Ülke Halkına Yönelme	28
1.3. Kamu Diplomasisinin Bileşenleri	32
1.3.1. Yabancı Kamuoyundan Bilgi Akışı: Dinleme	35
1.3.2. Bir Fikri, Politikayı Teşvik Etmek: Savunuculuk	40
1.3.3. Kamu Diplomasisi İçin İdeal Bir Ortam: Kültürel Diplomasi	44
1.3.4. Uluslararası Öğrenme Deneyimi: Değişim (Mübadele) Diplomasisi	49
1.3.5. İmaj ve İtibar Yönetimi: Uluslararası Yayıncılık.....	54
1.3.6. Kriz Bölgelerine Temas: İnsani (Yardım) Diplomasisi	58
1.3.7. Halkın Kalbine Giden Yol: İnanç (Temelli) Diplomasisi ...	62

BÖLÜM 2:

CULL'IN BEŞ BİLEŞENİ ÜZERİNDEN TÜRKİYE'NİN SAHRA ALTI AFRİKA POLİTİKASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Sahra Altı Afrika'da Diplomasi	71
2.1.1. Sahra Altı Afrika'nın Ekonomik Görünümü	72
2.1.2. Afrika'nın Diplomasi Anlayışı.....	76
2.1.3. Afrika Diplomasisinde Afrika Birliği	83
2.1.4. SAA Ülkelerinin Kamu Diplomasisi Görünümü	84

2.2. Türk Dış Politikasının Genel Görünümü.....	85
2.2.1. Türkiye’de Kamu Diplomasisinin Tarihsel Gelişimi.....	87
2.3. Türkiye Kamu Diplomasisinin SAA Politikasına Uyarlanması....	89
2.4. Türkiye’nin SAA’ya Yönelik Kamu Diplomasisi.....	105
2.4.1. Dinleme Faaliyetleri: SAA ile Sınırlı İletişim	108
2.4.1.1. Dinleme Uygulamaları ve Araçları.....	110
2.4.1.2. Dinleme Uygulamaları: Afrika Zirveleri.....	125
2.4.1.3. Dijital Dinleme: Anlık Diplomasi	128
2.4.1.4. Afrika’da Türk Algısı	131
2.4.2. Afrika ile Ortak Savunu: Dünya Beşten Büyüktür	133
2.4.2.1. Afrika’da Savunuculuk: BM’ye Reform Çağrısı	135
2.4.2.2. Türkiye’de Savunuculuk.....	136
2.4.2.3. Türkiye’nin Savunduğu Değerler	142
2.4.3. Kültür Diplomasisi: Kıtaya Kültürel Yönelim.....	146
2.4.4. Türkiye’nin Değişim (Mübadele) Diplomasisi	165
2.4.5. Uluslararası Yayıncılık: Çok Dilli Yayın.....	182
2.4.5.1. Türkiye’nin Uluslararası Yayıncılık Araçları.....	183

BÖLÜM 3:

TÜRKİYE’NİN SAHRA ALTI AFRİKA AÇILIMININ ANGAJMANI: İNSANİ DİPLOMASİ VE İNANÇ DİPLOMASİSİ

3.1. Türkiye’nin Afrika’ya Angajmanı: İnsani (Yardım) Diplomasi .	193
3.1.1. İnsani Diplomasi Uygulamaları	199
3.1.1.. İnsani Yardım Uygulamalarında Somali Örneği....	210
3.1.2. İnsani Diplomasi Uygulayan Kurumlar	212
3.1.2.1. Türkiye’nin Afrika’ya Açılan Kapısı: TİKA	213
3.1.3.1.1. Mesleki Eğitim Diplomasisi	216
3.1.2.2. Afrika’ya İnsani Yardım Operasyonu: Kızılay ve AFAD.....	220
3.1.2.3. Kriz Çözümünde TSK ve EGM’nin Rolü.....	223
3.2. SAA Politikası İçin Güçlü Bir Kavram: İnanç Diplomasisi.....	227

3.2.1.1. Türkiye'nin SAA'daki İnanç Diplomasisinin Tarihçesi	228
3.2.1.2. SAA'ya Yönelik İnanç Diplomasisinde Öne Çıkan Başlıklar	230
3.2.1.3. İnanç Diplomasisi Uygulamaları	234
3.2.1.4. Yetersiz Kullanılan Bir Potansiyel: İnanç Turizmi	241
SONUÇ	245
KAYNAKÇA	265
EKLER	335

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye'deki Sahra Altı Afrika'ya Yönelik Doktora Tez Çalışmalarının Alanlara Göre Dağılımı	19
Tablo 2: Cull'ın Kamu Diplomasisinde Zaman/Bilgi Akışı/Altyapı Sınıflandırması	34
Tablo 3: Sahra Altı Afrika Ekonomisinin Büyüme Hızı	74
Tablo 4: Sahra Altı Afrika'nın İhracat ve İthalatı (Milyon Dolar).....	75
Tablo 5: Türkiye, ABD ve Çin'de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği	85
Tablo 6: SAA Ülkelerinden Türkiye'ye Devlet Başkanı Düzeyinde Yapılan Ziyaretler	99
Tablo 7: Türkiye'nin Sahra Altı Afrika ile İhracat ve İthalatı (Dolar)	101
Tablo 8: Türkiye ile İş Birliği İmzalayan SAA Ülkeleri ve İş Birliği Alanları	104
Tablo 9: Türkiye'nin Afrika Açılımının Beş Aşaması	106
Tablo 10: Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'ya Yönelik Kamu Diplomasi Politikasının Sınıflandırması.....	108
Tablo 11: Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'daki Büyükelçilikleri ve Açılış Yılları	113
Tablo 12: Türkiye'nin Karşılıklı Büyükelçilik Açtığı SAA Ülkeleri	115
Tablo 13: Kamu Diplomasi Koordinatörlüğünün Sahra Altı Afrika Ülkelerine Yönelik Dinleme Faaliyetleri	121
Tablo 14: Türkiye'nin Sahra Altı Afrika Ülkeleri ile Düzenlediği Zirve, Forum ve Buluşmalar.....	128
Tablo 15: Türkiye'nin Savunduğu Değerler, Hedef Kitle ve Araçlar	142
Tablo 16: Sahra Altı Afrika'dan Türkiye'ye Turizm Amaçlı Yapılan Ziyaretler.....	151
Tablo 17: Türkiye'de Yıllara Göre Sahra Altı Afrikalı Öğrenci (UÖ) Hareketliliği	168
Tablo 18: Maarif Vakfı'nın Sahra Altı Afrika'daki Varlığı	173
Tablo 19: SAA'daki TİKA Program Koordinasyon Ofisleri	215
Tablo 20: Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'daki Askerî Ataşelikleri ve Akredite Olunan Ülkeler.....	226

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Türkiye'nin Sahra Altı Afrika ile Dış Ticaret Hacmi (2002-2018).....	102
Grafik 2: Türkiye'deki Sahra Altı Afrikalı Öğrencilerin Oranı (2017/2018).....	169
Grafik 3: Türkiye'nin Kalkınma Yardımları (Milyon Dolar)	198
Grafik 4: Türkiye'nin İki Taraflı Yardımlarından En Fazla Faydalanan SAA Ülkeleri (2018).....	212

KISALTMALAR

AA	: Anadolu Ajansı
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AfB	: Afrika Birliği
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BBC	: British Broadcasting Corporation
BC	: British Council
BİLGESAM	: Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BYEGM	: Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü
CADE	: Comunidade Académica para o Desenvolvimento
CGTN	: China Global Television Network
CNN	: Cable News Network
COMESA	: Common Market for Eastern and Southern Africa
DAC	: Development Assistance Committee
DEİK	: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
EAC	: East African Community
ECCAS	: The Economic Community of Central African States
ECOWAS	: Economic Community of West African States
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
FETÖ	: Fethullahçı Terör Örgütü

GPDNet	: Global Public Diplomacy Network
GRTS	: Gambia Radio and Television Service
IMF	: International Monetary Fund
İİT	: İslam İş Birliği Teşkilatı
KD	: Kamu Diplomasisi
KDK	: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEP	: Muhabir Eğitim Programı
MFA	: Ministry of Foreign Affairs
MINURCAT	: United Nations Mission in the Central African Republic and Chad
MINUSCA	: United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic
MINUSMA	: United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali
MONUSCO	: The United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of Congo
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NEPAD	: Afrika'nın Gelişmesi İçin Yeni Ortaklık
NDTV	: New Delhi Television
NHK	: Nippon/Nihon Hōsō Kyōkai
OCHA	: The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian
ODSG	: Office of the Deputy Secretary-General
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
ORDAF	: Orta Doğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği
RTS	: Radiodiffusion Télévision Sénégalaise
SAA	: Sahra Altı Afrika

SERCIC	: The Statistical, Economic and Social Research and Training Centre for Islamic Countries
SİHA	: Silahlı İnsansız Hava Araçları
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SUEN	: Türkiye Su Enstitüsü
TABİP	: Türkiye Akademik ve Bilimsel İş Birliği Projesi
TBC	: Tanzania Broadcasting Corporation
THY	: Türk Hava Yolları
TİKA	: Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TMP	: Türkiye Mezunları Programı
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TVET	: Vocational Education and Training
Uİ	: Uluslararası İlişkiler
UNAMID	: The African Union - United Nations Hybrid Operation in Darfur
UNAMSIL	: United Nations Mission in Sierra Leone
UNMIL	: United Nations Mission in Liberia
UNMISS	: United Nations Mission in South Sudan
UNOCI	: United Nations Operation in Côte D'Ivoire
UNOSOM	: United Nations Operation in Somalia
UNSOM	: United Nations Assistance Mission in Somalia

